

Мұғалімдерге арналған кеңес **"Артикуляциялық гимнастика және оның маңызы"**

Дұрыс, таза сөйлеуді дер кезінде меңгеру толыққанды тұлғаны қалыптастыру үшін өте қажет. Сөйлеу қабілеті жақсы дамыған адам қарым-қатынасқа оңай түседі, ол өз ойлары мен тілектерін нақты жеткізе алады, сұрақтар қоя алады, серіктестермен бірлескен іс-шаралар туралы келіссөздер жүргізе алады.

Керісінше, түсініксіз сөйлеу басқалармен қарым-қатынасты едәуір қиындатады және көбінесе адамның мінезіне ауыр із қалдырады. Дұрыс, жақсы дамыған сөйлеу баланың мектепте табысты оқуға дайындығының негізгі көрсеткіштерінің бірі болып табылады. Сөйлеудегі кемшіліктер үлгермеушілікке әкелуі мүмкін, баланың өз қабілеттеріне деген сенімсіздігін тудыруы мүмкін және бұл үлкен кері әсерін тигізеді. Сондықтан баланың сөйлеуінің дұрыстығына мүмкіндігінше ертерек қамқорлық жасауды бастау керек. Сөйлеу туа біткен қабілет емес, ол біртіндеп қалыптасады және оның дамуы көптеген себептерге байланысты. Дыбыстың айтылуының қалыпты қалыптасуының шарттарының бірі - артикуляциялық аппараттың толыққанды жұмыс істеуі. Дыбысты анық айту үшін мықты, серпімді және қозғалмалы сөйлеу мүшелері – тіл, ерін, таңдай, төменгі жақ сүйектері қажет. Дыбыстардың, сөздердің, сөз тіркестерінің анық айтылуына артикуляциялық аппарат мүшелерінің жеткілікті қозғалғыштығы, олардың қайта құрылу және үйлесімді жұмыс істеу қабілеті жағдайында ғана қол жеткізуге болады. Артикуляциялық аппарат мүшелерінің негізгі қимылдарын дамыту бойынша жұмыс артикуляциялық гимнастика түрінде жүзеге асырылады.

Артикуляциялық гимнастика - бұл артикуляциялық аппараттың бұлшықеттерін күшейтуге, сөйлеуге қатысатын мүшелердің күшін, қозғалғыштығын және сараланған қимылдарын дамытуға бағытталған арнайы жаттығулар жиынтығы.

Артикуляциялық гимнастиканың мақсаты - толыққанды қимылдарды және сөйлеу тілінің белгілі бір позицияларын дамыту

еріннің, тілдің, жұмсақ таңдайдың орналасуы, сондықтан ана тілінің дыбыстарын дұрыс айтуға және сөйлеу аппаратын сөйлеу жүктемесіне дайындауға қажетті аппарат мүшелеріне қажет.

Гимнастика артикуляциялық аппарат мүшелерінің қозғалғыштығын жаттықтыруға, белгілі бір фонеманың (дыбыстың) дұрыс айтылуының барлық түрлерін жаттықтыруға арналған жаттығуларды қамтиды.

Артикуляциялық гимнастиканы өткізуге арналған әдістемелік ұсыныстар:

-Артикуляциялық гимнастиканы күнделікті, жақсырақ таңғы астан бұрын, 5-7 минут ішінде жүргізу керек.

-Жаттығулар жиынтығы қарапайымнан күрделіге қарай белгілі бір реттілікті сақтауы керек.

-Гимнастиканы эмоционалды, ойын түрінде жүргізу.

Күн сайын 2-3 жаттығу жасалады (статикалық, динамикалық және балалардың сөйлеу тынысын дамытуға арналған); 4-5 (орта жас; 2 – статикалық, 2-3 – динамикалық және 1 сөйлеу тынысы үшін); 5-7 жаттығу (үлкен жастағы 2-3 – динамикалық, 2-3 статикалық және 1 сөйлеу тынысы үшін, тек біреуі ғана жаңа болуы мүмкін, екіншісі қайталау және бекіту үшін беріледі. Әр жаттығу 4-5 рет орындалады. Егер балалар қандай да бір жаттығуды жеткіліксіз орындаса, мұғалім жаңа жаттығулар бермейді, керісінше ескі материалды пысықтайды. Оны нығайту үшін ол жаңа ойын тәсілдерін ойлап табады.

Бастапқыда жаттығуларды үлкен айна алдында жасаған дұрыс, сонда бала өзін де, сені де көреді. Болашақта айнасыз жасауға болады. Бірақ баланың сөйлеу дағдыларын ересектерге еліктеу арқылы меңгеретінін ұмытпаңыз. Сондықтан, балаңызға осы немесе басқа қимылдарды қалай жасау керектігін жиі көрсетіңіз, оны ересек адамға қарап, оған еліктеуге үйретіңіз.

Артикуляциялық гимнастика отырып орындалады, өйткені бұл қалыпта баланың арқасы тұзу, ол керілмеген, қолдары мен аяқтары тыныш күйде. Балаларды тәрбиешінің бәрін көретіндей етіп отырғызу керек!

Гимнастиканың кезендері:

-Ойын техникасын қолдана отырып, алдағы жаттығу туралы әңгімелеу.

-Оның орындалуын көрсету

-Жаттығуды барлық балалар орындайды

Мұғалім кіші топтар бойынша орындалудың дұрыстығын тексереді (5 адамнан аспайды)

Артикуляциялық гимнастика кешендері - бұл артикуляциялық аппараттың бұлшық еттерін дамытуға арналған жаттығулардың аз мөлшері.

Жаттығулар статикалық (қалыпты ұзақ уақыт ұстау) және динамикалық (ауыспалы жаттығулар) болып табылады. Гипертензияны (артикуляциялық гимнастиканы) орындау кезінде ілеспе қимылдар болмауы керек (бас шайқау, ысқыру, шапалақтау, көз қимылдары...). АГ ойын түрінде өткізілуі керек. 3-5 минут ішінде, артық емес. АГ кешендері онтогенездегі дыбыстардың дамуына негізделеді: дауысты дыбыстар, ысқырықтар, ысқырықтар, сонорлар.

Артикуляциялық гимнастика ерінге арналған жаттығулардан бастау керек,

Орындау үшін **артикуляциялық** жаттығулар жеке гигиеналық құралдарды қолдануы керек.

Есте сақтау керек, көбінесе бала бұл немесе басқа жаттығуды орындай алмайды, егер сіз баланың тырысып жатқанын, тырысып жатқанын көрсеңіз – мақтауға және жылы сөздерге сараң болмаңыз. Баланы жігерлендіріңіз. **Өткізу** жаттығулар эмоционалды, ойын түрінде жақсырақ.

бала орындайтын жұмыстардың сапасына қозғалыстар: қозғалыс дәлдігі, тегістігі, орындалу қарқыны, тұрақтылығы, бір қимылдан екінші қимылға ауысуы, келесілерді қадағалайды **артикуляциялық гимнастиканы жүргізуші**.

Кезінде **артикуляциялық гимнастиканы өткізу** сондай-ақ балалардың жас ерекшеліктерін ескеру қажет

(ТЫНЫС алуға арналған гипертензиялық КЕШЕНДЕР

- Мақтаны алақаннан үрлеңіз
- Мақтаны "қақпаға" "айдау"
- Шамды сөндіріңіз
- Гүлдің иісін сезу (мұрынмен дем алу, ауызбен дем шығару)

КІШІ ТОПҚА АРНАЛҒАН АГ КЕШЕНДЕРІ

- Дауысты дыбыстардың артикуляциясын нақтылауға арналған ойын жаттығулары:

1. қуыршақты тербетеміз: а-а-а
 2. паровоз ызылдап тұр: у-у-у
 3. бауырсақ жасайық: о-о-о
 4. үнсіз күлу: ух-у
 5. күлімдеу : және-және
- ерін дыбыстарының артикуляциясын нақтылау: м, м, п, п, б, б

ОРТА ТОПҚА АРНАЛҒАН АГ КЕШЕНДЕРІ: (с.с, з, з.ц):

- "қоршау" (тістер бірге)
- " күлімсіреу" (тістеріңізді ашып күліңіз)
- " құймақ" (кең тіл, төменгі ерінге жайылған)
- Төменгі ерніңіздегі шығыңқы тілді үрлеңіз
- Слайд (тілдің ұшы төменгі тістердің артында, тілдің артқы жағы доға тәрізді. Ауыз ашық)
- Тілсіз тілді жазалайық (төменгі ернімізде кең тіл, үстіңгі ернімізді сипаймыз: пя-пя-пя)

ҮЛКЕН ТОПҚА АРНАЛҒАН АГ КЕШЕНДЕРІ (ш, ж, ч, ш):

- Ысқырғыштарға арналған кешендер
- " Суретші" (кең тілді таңдай бойымен артқа қарай жылжыту)
- Дәмді джем (жоғарғы ерніңізді кең тіліңізбен жалаңыз)

МЕКТЕПКЕ ДАЙЫНДЫҚ ТОБЫНА АРНАЛҒАН КЕШЕНДІ АГ

- Ысқырушыларға арналған кешен;
 - Ысқыруға арналған кешен
 - Л, Л-ға арналған кешен
1. " Тілазар тілді жазалайық"
 2. "Құймақ"
 3. " Дәмді джем"
 4. "Әңгімелесуші" (бл-бл-бл)
 5. "Өткеншек" (тіл жоғарғы, содан кейін төменгі тістер үшін)
 6. " Жылқы"
- Балабақшаға арналған кешен
1. " Жылқы",
 2. " Дәмді джем"
 3. " Әңгімелесуші"
 4. "Барабаншы" (д-д-д)
 5. " Тістерімізді тазалаймыз" (жоғарғы азу тістердің ішін тілімізбен сипау)
 6. " Саңырауқұлақ"

Сонымен, қазір мен кейбіреулерін талқылаймын **балалармен артикуляциялық гимнастиканы өткізудің әдістері мен тәсілдері**.

Қолданудың ең көп таралған әдісі **суреттер** Әр жаттығудың өзіндік ерекшелігі бар **сурет**. Ол ашық, түрлі-түсті, жеткілікті мөлшерде болуы керек және, әрине, жаттығудың мәнін көрсетуі керек.

Қажетті жаттығуды дұрыс көрсете отырып, басқа балалардың фотосуреттерін, суреттерін пайдалануға болады.

Ертегілер сияқты, сіз де зерттелетін лексикалық тақырыпқа сәйкес жаттығуларды таңдай аласыз. Мысалға, **артикуляциялық гимнастика** лексикалық тақырып бойынша сабаққа *"Үй жануарлары"*. Сабақтың тақырыбына сәйкес сипаттама жаттығудың атаулары:

Бұзау күңкілдейді, анасын шақырады. *"Күлімдеу" - "Сабан"*

Күшік тістерін көрсетіп жатыр. *"Қоршау"*

Ит құйрығын бұлғайды. *"Жылан"*

Мысық сүтті лактайды. *"Дәмді джем"* Ат шабады. *"Жылқы"*

Дамыту бойынша жұмыс **артикуляциялық** моториканы қажет етеді **жүйелі түрде жүргізу**. Тек осы жағдайда ғана біз балаларымызға көмектесе аламыз.

Артикуляциялық гимнастиканы жүйелі түрде орындау көмектеседі:

- артикуляциялық органдардың қанмен қамтамасыз етілуін жақсарту;
- артикуляциялық органдардың қозғалғыштығын жақсарту;
- тілдің, еріннің, щектің бұлшықет жүйесін нығайту;
- баланы белгілі бір артикуляциялық қалыпты ұстауға үйрету;
- қозғалыс ауқымын арттыру;
- артикуляциялық органдардың кернеуін төмендету;
- баланың артикуляциялық аппаратын дыбыстарды дұрыс айтуға дайындау.